

מכתב באותו עניין

לכבוד ידידי יקירי... מוהר"ר אליעזר רייף שליט"א שוכט"ס.
רוב תודות על עותק התשובה של כת"ר בעניין הדלתות המגנטיות. אין ספק שתופעה זו תתרחב מאוד, גם מעבר לשימוש בצה"ל ולצורכי ביטחון, והבירור ההלכתי בעניין הדלתות המגנטיות יתרום רבות לשמירת שבת כהלכתה. דברך בנויים על יסודות איתנים של פסיקת גדולי הדורות, וביארת את הדברים בבהירות רבה ובשכל ישר, ולענ"ד פסיקתך נכונה לא רק לשימוש בצבא אלא גם בכלל.

תחילת המצאת השימוש בחשמל לפני כמאתיים שנה הייתה בכלים לתאורה, והיה שאף נראו ניצוצות, וזה יצר רושם כאילו זרם החשמל הוא סוג של אש, ולכן ביקשו לאסור את החשמל בשבת משום מלאכת מבעיר. אולם במשך הזמן התברר שטעות היתה, וזרם החשמל אינו אש כלל, ואין בו משום מבעיר. היו גם חכמים שאסרו את השימוש בחשמל מדאורייתא משום מלאכת בונה או מכה בפטיש, ויש שאסרו מדרבנן משום מוליד. אולם כפי שביארתי, כבר רווחא שמעתתא ע"פ גדולי הפוסקים הגרי"א הנקין זצ"ל והגרש"ז אורבאך זצ"ל ועוד, שאין איסור תורה בכל שימוש בחשמל בשבת, אלא אם נעשית מלאכה מל"ט מלאכות שאסרה תורה, או שיש חוט להט שיש בו משום הבערה. אבל יש שהשימוש בחשמל אסור מדרבנן, וכבר ביארתי בכמה מקומות שהדבר אסור משום עובדין דחול. יש לעמוד על כך שבתחילת ההמצאות החשמליות התייחסו לכך שהחשמל עוזר לאדם לעשות מלאכה, וחששו מאוד לעשיית מלאכה בשבת. ברם, פיתוח מתקדם של שימוש בחשמל המציא כלים חשמליים שתורמים למנוחה ואף לתענוג של האדם בלי שהאדם יפעל כלל, ואף לא נעשית בהם מלאכה מל"ט מלאכות, ואדרבה שמירת השבת הפכה להיות קלה ביותר.

כלל גדול לימדנו הרמב"ם על אלו פעולות גזרו חכמים (הל' שבת פכ"א ה"א):
ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות; מהן דברים אסרום מפני שהן דומים למלאכות, ומהן אסרום גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה.
גזרות חכמים הן משני סוגים: יש פעולות הדומות למלאכות ומשום כך נאסרו, ויש פעולות שעלולות להביא למלאכה – אין הכוונה שבעתיד הוא עלול לבוא לידי מלאכה, אלא החשש הוא שאם נתיר לו את הפעולה, מטבע הדברים יש סיכוי סביר שישכח להיזהר, ויבוא לעשות פעולה שהיא **ענה** מלאכה דאורייתא ממש, ולכן אסרוה חכמים,

1. שו"ת מלמדי מלחמה, סי' נו-נז; שו"ת שיח נחום, סי' כה.

כגון: לא יקרא לאור הנר שמא ישכח ויטה.² אף לגבי עובדין דחול השמיע רבנו בתשובה עיקרון זה (תשובות הרמב"ם, בלאו, ס' שו):

...אם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שהוא מיסב בחול?! זה דבר ברור למבין שאין אתה מוצא לעולם דברים שאסרו חכמים משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה... ולא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה...

יש לעמוד על כך שחכמים גזרו כאשר יש חשש שתיעשה מלאכה, או שהדבר דומה למלאכה. אולם לא שמענו על גזרה כפולה שאוסרים גם כאשר אין תוצאת מלאכה וגם הפעולה להשיג את התוצאה אינה דומה למלאכה. זאת ועוד, תנאי לאיסור מלאכה הוא שפעולתו של האדם ניכרת כמביאה לתוצאה.

מעתה, כאשר באים לדון על שימוש מסוים בחשמל, יש לברר אם יש מקום לאסור שימוש זה. כאשר נעשית מלאכה מל"ט מלאכות בכלי החשמל, אין ספק שזה איסור דאורייתא, אולם במקום שלא נעשית מלאכה מל"ט מלאכות – מה הדין? ברור שאין בכוחנו לגזור גזרה כללית על פעילותם או הפעלתם של כל המכשירים החשמליים בשבת. אמנם הגאון הרב פיינשטיין זצ"ל³ נטה מתחילה לאסור את השימוש בשעון שבת, מפני החשש שמא יבואו לעשות על ידי כך מלאכות שבת ומפני זילות השבת, ודימה זאת לגזרת אמירה לנכרי שגזרו חכמים. אולם דעה זו לא נתקבלה, ופוק חזי שלא נאסר השימוש בשעון שבת, והשימוש בו לא רק שלא גרם לפרצה או לזילות בשבת, אלא אף תרם לעונג שבת.

מעתה יש לבדוק כל סוג של כלי חשמלי בנפרד, ולבחון אם השימוש בו הוא דבר שעלול להביא למלאכה או דומה למלאכה.

והנה בשנים האחרונות הולכים ומתרבים כלים ופיתוחים חשמליים חדשים, ואף שימושים ויישומים חדשים נפוצים מאוד, והם שונים מהמכשירים הישנים בכמה היבטים:

א. יש מהם שלא נדרשת הפעלה ישירה בידיים, כי הם פועלים ע"י חיישנים באופן אוטומטי.

ב. יש מהמכשירים החדשים הללו כאלה שלא ניכר בהם מצב כיבוי ומצב הדלקה, אלא שהם פועלים כל הזמן.

ג. יש מהם שאף שפועלים על ידי החשמל, לא רק שהתהליך החשמלי אינו מגדיר את מהות הכלי, אלא שגם אינם נחשבים ואינם מזוהים בעיני הבריות ככלי חשמל, כגון ברז המופעל ע"י חשמל.

מעתה, אם בשימוש במכשיר כזה נעשית מלאכה מל"ט מלאכות ברור שיש לאסור, ואף אם יש חשש שיבואו לטעות ולעשות בו מלאכה יש לאסור. אמנם אם אין במכשיר

2. וראה גם ביאורי יד פשוטה, לרמב"ם הלכות שבת פ"י ה"ו ד"ה לקשור... לדבר מצוה וכן פכ"א ה"א ד"ה מהן ומהן.

3. אגרות משה, או"ח ח"ד סי' מ אות ב.

שלפנינו אפשרות של תוצאת מלאכה מ"ט מלאכות, וגם אין חשש שיבואו לטעות בין הפעולה להשיג את התוצאה הנעשית במכשיר זה לבין פעולה במכשיר אחר העושה מלאכה, כי אז אין לאסור.

מעתה יש לבחון: האם יש מקום לאסור את השימוש בדלת המגנטית? בשימוש בדלת זו לא נעשית שום מלאכה מ"ט מלאכות כלל, והשימוש בה אף אינו דומה למלאכה ואף אינו מביא לידי מלאכה, וכן לא יעלה על הדעת שמתוך שישתמשו בה יבואו לטעות ולהקל ולהשתמש במכשירים חשמליים המזוהים ככלים לעשיית מלאכה מ"ט מלאכות, ולפיכך אין מקום לגזור ולאסור את השימוש בה. יש להניח שדלתות כאלו תיעשינה נפוצות לא רק במקומות שיש בהם צרכים ביטחוניים אלא גם בשימוש רגיל בבתים לצורכי הציבור, ולפענ"ד השימוש בה ופתיחתה וסגירתה בשבת מותרים לא רק לצרכים ביטחוניים, אלא גם בשימוש רגיל.

